

МЕТОДИ ТА АЛГОРИТМ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

METHODS AND ALGORITHM ASSESSMENT OF COMPETITIVENESS FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES

Конкурентоспроможність аграрних підприємств є однією з визначальних категорій ринкової економіки, що характеризує можливість та ефективність їх пристосування у сучасних умовах. Оцінка конкурентоспроможності підприємств дає змогу розробити конкурентну стратегію для вдосконалення їхньої діяльності, тому вивчення методів оцінки конкурентоспроможності набуває все більшої актуальності. У статті представлено методи оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств, наведено різні їх класифікації. Здійснено аналіз даних методів, визначено сфери їх застосування, розглянуто переваги та недоліки кожного з них. Обґрунтовано використання методичних підходів для прийняття ефективних управлінських рішень і підвищення конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах господарювання. Описано етапи здійснення оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств та сформовано алгоритм її проведення.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємств, конкурентна позиція, оцінка конкурентоспроможності, конкурентні переваги, методи оцінки конкурентоспроможності, аграрні підприємства.

Конкурентоспособность аграрных предприятий является одной из определяющих категорий рыночной экономики, характеризующей возможность и эффективность их приспособления в современных условиях. Оценка конкурентоспособности предприятий позволяет разработать конкурентную стратегию для совершенствования их деятельности, поэтому изучение методов оценки конкурентоспособности становится все более актуальным. В статье представлены методы оценки конкурентоспособности аграрных предприятий, приведены различные их классификации. Осуществлен анализ данных методов, определены сферы их применения, рассмотрены преимущества и недостатки каждого из них. Обосновано использование методических подходов для принятия эффективных управленческих решений и повышения конкурентоспособности предприятий в современных условиях хозяйствования. Описаны этапы оценки конкурентоспособности аграрных предприятий и сформирован алгоритм ее проведения.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятий, конкурентная позиция, оценка конкурентоспособности, конкурентные преимущества, методы оценки конкурентоспособности, аграрные предприятия.

УДК 339.137.22

Желуденко К.В.
аспірант
ДВНЗ «Херсонський державний
аграрний університет»

Competitiveness of agricultural enterprises is one of the defining categories of a market economy, which characterizes the efficiency of their economic activities. Assessment of the competitiveness of enterprises allows to develop a competitive strategy for improving their activities. Therefore, at present, the definition of the methods for assessing the competitiveness of business entities has been becoming increasingly important. Domestic and foreign scientists have developed a significant number of essentially different methods for assessing the competitiveness of enterprises. Today there is no unified methodology for assessing the competitiveness of the subjects of the manage in Ukraine. The enterprises estimate their competitive positions with own methods and taking into account the goal set and expected results, depending from the specifics of the industry in which the company operates and the needs of consumers. The attempts of input a single methodology are conditioned by certain problems and difficulties associated with a limited set of parameters to be quantified. To assess the competitiveness of agricultural enterprises, it is necessary to apply methods that enable to obtain numerical indicators and make an assessment that takes into account the specifics of agricultural production. The article presents the methods for assessing the competitiveness of agricultural enterprises, their different classifications are given by scientists. Data analysis methods have implemented, determines the scope of their application and advantages and disadvantages of each have considered. The use of methodological approaches is justified for making effective management decisions and improving the competitiveness of enterprises in modern economic conditions. The stages of the evaluation of the competitiveness of agricultural enterprises are described and an algorithm for its implementation is formed. At a result of the research defined advantages and disadvantages each of the described methods. It makes necessary to apply a system of methods for a more complete and detailed assessment of the competitiveness of enterprises, taking into account their economic activities.

Key words: competitiveness of enterprises, competitive position, assessment of competitiveness, competitive advantages, methods of assessing competitiveness, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. В умовах сучасного економічного розвитку України проблема підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств стає все більш актуальною. За зростання конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках і прискорення науково-технічного розвитку у суб'єктів господарювання виникає необхідність швидко адаптуватися до нових умов та приймати ефективні рішення у сфері управління виробництвом. Оцінка конкурентоспроможності підприємств дає змогу найбільше вдосконалити їхню діяльність та виявити потенційні можливості для отримання переваг на аграрному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка конкурентоспроможності підприємств

займає важливе місце під час проведення економічних досліджень. Вітчизняні та зарубіжні вчені у своїх працях розглянули різні підходи до вирішення даної проблеми. Серед науковців заслуговують на увагу дослідження Г. Азоєва [1], В. Збарського [6], Ю. Іванова [14], М. Портера [11], Р. Фатхутдінова [15], О. Янкового [7] та ін. У працях учених використовується значна кількість розрахункових і графічних методів, кожен з яких має свої особливості. Проте, незважаючи на значний внесок науковців у вивчення даного питання, сьогодні відсутня уніфікована методика проведення оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств, а теоретичні та методологічні аспекти оцінки вимагають додаткових наукових досліджень.

Актуальним залишається відбір методів, які можна було б застосувати під час дослідження конкурентоспроможності аграрних підприємств і які б урахували особливості вітчизняної економіки. Значної уваги заслуговує систематизація методів оцінки та визначення їхніх переваг і недоліків.

Постановка завдання. Метою статті є комплексне дослідження й аналіз методів оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств, визначення переваг та недоліків кожного з них, формування алгоритму конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність підприємств є важливою категорією ринкової економіки, яка характеризує можливість та ефективність їх пристосування у ринкових умовах, тому вивчення методів оцінки конкурентоспроможності набуває все більшої актуальності. Оцінка конкурентоспроможності підприємств дає змогу розробити заходи з підвищення їхньої конкурентоспроможності й є критерієм результативності їх проведення.

Оцінка конкурентоспроможності підприємств – це складне багатофакторне завдання, яке полягає в оцінюванні групи показників, що охоплюють різні напрями діяльності суб'єктів господарювання і визначають їхню конкурентоспроможність [18, с. 183]. Вибір показників визначається комплексом поставлених завдань та відображає цілі та різні боки функціонування підприємств на ринку. Серед науковців немає єдиної точки зору щодо показників, якими можна охарактеризувати рівень конкурентоспроможності підприємства,

тому можна виділити такі: потреби підприємства у капіталовкладеннях; наявність асортименту конкурентоспроможного товару і послуг, їхні обсяги й вартість; ринки збуту для всіх видів виробленої продукції; потреби у засобах для формування попиту і налагодження збуту; комплекс заходів, які фірма застосовує для забезпечення собі переваги на ринку, тощо. Оцінивши рівень конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, можна досягти таких цілей: розробити заходи з підвищення конкурентоспроможності; визначити підходи до виробництва, технологій, трудових кадрів; забезпечити вихід підприємства на нові ринки збуту; проводити інвестиційну діяльність; упроваджувати інновації; пристосувати підприємства до ринкових умов.

Сьогодні в Україні відсутня уніфікована методика оцінки конкурентоспроможності підприємств. Суб'єкти господарювання оцінюють свої конкурентні позиції власними методами, враховуючи поставлену мету та очікувані результати, залежно від специфіки галузі, в якій функціонує досліджуване підприємство, потреб споживачів та обсягу інформації, на підставі якої приймаються рішення. Спроби запровадження єдиної методики зумовлені певними проблемами і труднощами, пов'язаними з обмеженим набором параметрів, що підлягають кількісному аналізу. До того ж чинники соціального, політичного, естетичного характеру також впливають на конкурентну боротьбу, проте визначити кількісно їх неможливо.

Сучасні науковці використовують різні класифікації методів оцінки конкурентоспроможності підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікації методів оцінки конкурентоспроможності підприємств

№ з/п	Автор	Методи оцінки конкурентоспроможності підприємств
1	2	3
1	С.М. Бондаренко [2]	Матричні методи
		Метод переваг
		Метод інтегральної оцінки
		Структурний і функціональний методи
		Бальна оцінка конкурентоспроможності
		Метод профілів
2	Ю.Б. Іванов [14, с. 116]	Методи, які ґрунтуються на аналізі порівняльних переваг
		Методи, що базуються на теорії рівноваги фірми і галузі
		Методи, побудовані на основі теорії ефективної конкуренції
		Методи, які ґрунтуються на теорії якості товару
		Матричні методи
		Комплексні методи (у тому числі інтегральні)
		Метод, який ґрунтується на теорії мультиплікатора
		Метод визначення позиції в конкуренції з погляду стратегічного потенціалу підприємства
		Методи, які ґрунтуються на порівнянні з еталоном (модифікація комплексних методів із застосуванням інтегральних оцінок)
3	О.М. Колмакова [5, с. 39]	Матричні методи
		Методи, які ґрунтуються на процедурі оцінювання конкурентоспроможності товару, що виробляється, або послуги, що надається підприємством
		Методи, в основу яких покладено теорію ефективної конкуренції
		Методи, засновані на комплексному підході до оцінки конкурентоспроможності

Закінчення таблиці 1

1	2	3
4	А.О. Левицька [8, с. 156]	За способом оцінки (якісні, кількісні)
		За формою представлення результату (матричні, графічні, індексні)
		За ступенем врахування аспектів функціонування підприємства (спеціальні, комплексні)
		За можливістю прийняття стратегічних рішень (поточні, стратегічні)
		За напрямом формування інформаційної бази (критеріальні, експертні)
		Залежно від об'єкта оцінки (персоналу, продукції, організації)
5	В.В. Шарко [16, с. 121]	Залежно від конкретизованої мети оцінки (позиціонування в групі, визначення динаміки позицій у групі, визначення конкурентних переваг)
		Методи, що характеризують ринкові позиції підприємства: модель БКГ, модель М. Портера, метод McKinsey, модель Shell/DMP, метод PIMS, модель Хофера/Шенделя
		Методи, що характеризують рівень менеджменту підприємства: метод LOTS, метод GAP, ситуаційний аналіз, метод експертного оцінювання, метод картування стратегічних груп
		Методи, що характеризують фінансово-економічну діяльність підприємства: фінансово-економічний метод, метод маргінального аналізу

Спільним для більшості науковців є поділ методів на якісні та кількісні. Можливість жорсткої формалізації та інтерпретації визначають переваги кількісних методів, які у разі неможливості визначення окремих чинників конкурентоспроможності доповнюються застосуванням якісних методів [10, с. 52]. Кількісні методи використовуються для оцінки реальних шансів підприємств у конкурентній боротьбі за ринкову частку та ухвалення управлінських рішень. До них належать диференційований метод, метод різниць, метод балів, інтегральний метод. Якісні методи мають невисокий ступінь математичної обробки і пов'язані з оцінками експертів, тому їм притаманні суб'єктивність та умовність.

Залежно від ступеню охоплення аспектів функціонування підприємств методи оцінки

конкурентоспроможності науковці поділяють на спеціальні і комплексні [8, с. 157]. Спеціальними методами користуються, аналізуючи окремі аспекти діяльності підприємств: виробничі, інноваційні, маркетингові, фінансові (матричні методи, метод оцінки конкурентоспроможності продукції), а комплексні методи характеризуються комплексним підходом до оцінювання конкурентоспроможності та орієнтовані на всебічний аналіз показників (індексні методи).

На основі вивчення й узагальнення сучасних наукових підходів до групування методів оцінки конкурентоспроможності підприємств за формою вираження результатів оцінки методи можна розділити на групи: матричні методи, індексні, графічні та аналітичні (табл. 2).

Таблиця 2

Методи оцінки конкурентоспроможності за формою вираження результатів оцінки

№ з/п	Назва групи	Назва методу
1	Матричні	Матриця «Бостонської консалтингової групи» (БКГ)
		Матриця І. Ансоффа
		Матриця McKinsey
		Матриця конкурентних стратегій М. Портера
		Матриця А. Томпсона – А.Дж. Стрікланда
		SWOT-аналіз
		SPACE-аналіз
		STEP-аналіз
2	Індексні	Метод, що ґрунтується на визначенні конкурентоспроможності продукції
		Метод, що ґрунтується на теорії ефективної конкуренції
		Метод, що ґрунтується на визначенні сили реактивної позиції
		Метод, що ґрунтується на теорії рівноваги фірми та галузі
		Метод інтегральної оцінки
		Метод бенчмаркінгу
3	Графічні	«Багатокутник конкурентоспроможності»
		«Радіальна діаграма конкурентоспроможності»
		Метод профілів
4	Аналітичні	Метод різниць
		Метод рангів
		Метод балів
		Методи експертної оцінки
		Системи диференційних рівнянь

Джерело: сформовано на основі [8, с. 157; 17, с. 407]

Матричні методи належать до окремої великої групи, тому вони потребують детального аналізу. Їх сутність полягає у тому, що конкурентна позиція підприємств-аналогів відображається у матриці конкурентоспроможності за певними оцінними параметрами. Для матричних методів оцінки використовується система координат, на одній осі якої зазначаються показники оцінки стану та перспективи розвитку ринку, а на іншій – показники конкурентоспроможності відповідних їм напрямів бізнесу. Їх використовують для здійснення аналізу певних аспектів діяльності підприємств, середовища функціонування, їхньої позиції на ринку та визначення напрямів подальшого розвитку [12, с. 12; 18, с. 185].

Найбільш відомою та простою є двофакторна матриця БКГ, яку розробила Бостонська консалтингова група. Матриця враховує всього два показники: відносну частку підприємства на ринку і темп зростання ринку. До переваг даної матриці належать простота у застосуванні, доступність, висока придатність до розроблення стратегії. Серед недоліків – невелика кількість аналізованих параметрів, складність оцінки і визначення обсягів ринку, темпів його зростання та ринкової частки підприємства [9, с. 433]. Точнішу оцінку можна отримати, якщо враховувати більшу кількість параметрів, що впливають на привабливість і конкурентний статус. Для характеристики конкурентної позиції підприємств та визначення стратегічних альтернатив їхнього розвитку використовують багатофакторну матрицю McKinsey, що пропонує більш детальний аналіз, аніж матриця БКГ. При цьому переваги підприємства визначають на базі поточних результатів без урахування перспектив розвитку, а ознаки статичного характеру не дають змоги врахувати вплив певних чинників та визначити ступінь їхнього впливу.

Матриця конкурентних стратегій М. Портера використовує підхід аналізу ланцюга вартості [10, с. 53]. Згідно з ним, підприємствами передбачається здійснення стратегічного аналізу поточних та перспективних позицій на ринку певного виду продукції у межах галузі для розроблення стратегії боротьби із суперниками та поліпшення конкурентних позицій.

Для узагальнення ситуації на підприємстві та ринку, для дослідження конкурентних переваг застосовують метод SWOT-аналізу, за якого розглядають сильні та слабкі сторони діяльності підприємства, можливості та загрози майбутнього розвитку [12, с. 11]. Використовуючи даний метод, можна своєчасно виявити резерви, потенційні загрози, розрахувати перспективи та значно підвищити конкурентоспроможність та ефективність діяльності підприємства. Продовженням SWOT-аналізу є SPACE-аналіз [9, с. 455], але його основні положення не повністю застосовуються у діяльності підприємства. Основою цього методу є ідея, що стратегічна конкурентна позиція органі-

зації є функцією його фінансової стійкості та конкурентоспроможності вироблених товарів та послуг. Це комплексний підхід, який використовується для оцінки ситуації та у виборі стратегії. За допомогою нього можливо проаналізувати стратегію підприємства навіть тоді, коли воно існує у неявному вигляді.

Отже, основні позитивні боки впровадження матричних методів оцінки конкурентоспроможності підприємств: достовірність проведеної оцінки за наявності інформації про обсяги продажу; спрощеність визначення частки підприємств на ринку й темпів його зростання; зручність для дослідження взаємодії напрямів діяльності суб'єктів господарювання і стадій розвитку кожного з напрямів. Щодо недоліків матричних методів, то серед них можна виділити такі: проведення оцінки конкурентоспроможності підприємств за невеликою кількістю характеристик; необ'єктивна оцінка конкурентоспроможності за відносною часткою ринку; відсутність аналізу причин, що викликає ускладнення у прийнятті управлінських рішень. Суб'єктивність матричних методів зумовлена тим, що вони хоча і представляють наочні результати оцінки, але відображають рівень конкурентоспроможності підприємств у чітко окреслених рамках галузі.

Для полегшення сприйняття результатів оцінки використовують графічні методи. Дані методи ґрунтуються на побудові «багатокутника конкурентоспроможності», «радіальної діаграми конкурентоспроможності» та багатокутних профілів. На основі одержаних за допомогою побудови радіальної діаграми багатокутників визначається значення інтегральних показників для всіх об'єктів оцінювання, які дорівнюють площі отриманих геометричних фігур [8, с. 160; 10, с. 53]. Перевага застосування графічних методів оцінки полягає в їх наочності та простоті. Використання цих методів дає можливість порівняти діяльність підприємств, визначити сильні та слабкі їх сторони. Але графічні методи не враховують різну вагу чинників конкурентоспроможності. Використовуючи їх, неможливо отримати прогнозу інформацію щодо майбутніх змін конкурентоспроможності.

Широкого застосування набули індексні методи оцінки конкурентоспроможності підприємств. Вони передбачають нормування кількісних оцінок чинників конкурентоспроможності до їх значень у більш успішного підприємства-суперника. Для реалізації індексних методів потрібно пройти такі етапи: вибрати кілька подібних підприємств для створення бази порівняння; визначити найважливіші чинники, які впливають на конкурентоспроможність підприємств; привласнити чинникам коефіцієнт впливу; виконати оцінку підприємства за кожним чинником; розрахувати індекс конкурентоспроможності підприємства.

Одним із найсучасніших методів оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств є метод

бенчмаркінгу. Бенчмаркінг є способом оцінки стратегій і цілей роботи підприємства порівняно з підприємствами-лідерами для забезпечення довгострокової позиції на ринку [12, с. 11]. Бенчмаркінг використовує такі параметри: якість продукції, частку підприємства на ринку, рентабельність реалізації товарів і послуг, технології виробництва, обсяг продажів, продуктивність праці, ефективність використання земельних ресурсів, основних виробничих фондів тощо. Цей метод доцільно застосовувати, коли виникає необхідність визначити внутрішню ефективність діяльності аграрного підприємства та його позицію на ринку і пріоритетні напрями діяльності. Бенчмаркінг дає змогу знайти вільні ринкові ніші, нових партнерів, запроваджувати на підприємстві найкращі технології підприємств – лідерів галузі. Недоліками бенчмаркінгу є трудомісткість збору первинної інформації та суб'єктивність експертної оцінки.

Аналітичні, або розрахункові, методи оцінки ґрунтуються на проведенні розрахункових і аналітичних дій із вхідними даними. До цих методів належать: метод різниць, метод рангів, метод балів, метод експертної оцінки, системи диференційних рівнянь [12, с. 12]. У методі рангів визначаються загальні положення, сильні та слабкі сторони підприємств у боротьбі із суперниками. За даного підходу місце підприємств-суперників за кожним об'єктом оцінки

відповідає рангу за досягнутими значеннями показників. Цей метод показує, за якими характеристиками підприємство випереджає своїх суперників, а за якими відстає. У методі балів формується матриця з оціночними показниками; визначається кращий показник із підприємств, що порівнюються, і надається йому бальне значення за власною шкалою оцінювання; розраховуються бали, отримані іншими суб'єктами господарювання за даними оціночними показниками через порівняння їх фактичних значень із найкращим значенням. За цим методом можна визначити його головних суперників, а також дослідити ступінь наближення підприємства до найбільш конкурентоспроможного.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства передбачає проходження трьох етапів [10, с. 54; 14, с. 125]. На першому, підготовчому, етапі проводиться визначення підприємств-суперників, відбір, аналіз і групування показників, які впливають на конкурентоспроможність. На другому етапі здійснюється оцінка конкурентоспроможності за вибраним методом. На останньому етапі аналізуються результати проведеної оцінки, порівнюється конкурентоспроможність даного підприємства з конкурентоспроможністю підприємств-суперників, а також проводиться розроблення стратегії підвищення конкурентоспроможності. Алгоритм проведення оцінки конкурентоспроможності підприємства наведено на рис. 1.

Рис. 1. Алгоритм оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, сьогодні вітчизняні та закордонні науковці розробили значну кількість різних за сутністю методів оцінки конкурентоспроможності підприємств. Це дає змогу провести аналіз їхньої діяльності з різних боків залежно від поставленої мети дослідження. Кожен з описаних методів має як переваги, так і недоліки, що зумовлює необхідність застосовувати систему методів для більш повної і детальної оцінки конкурентоспроможності підприємств з урахуванням їхньої господарської діяльності. Оцінка конкурентоспроможності повинна базуватися на комплексному, багатовимірному підході й урахувати внутрішнє і зовнішнє середовище, фінансову стійкість підприємства та становище підприємств-суперників.

Для оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств потрібно застосовувати методи, що дають можливість отримувати чисельні показники і здійснювати експертну оцінку, яка б урахувала специфіку сільськогосподарського виробництва. Визначені у процесі оцінювання конкурентоспроможності аграрних підприємств сильні та слабкі сторони їхньої діяльності дають змогу виявити та мобілізувати потенційні можливості для отримання переваг в умовах жорсткої конкурентної боротьби на аграрному ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азоев Г.Л., Челенков А.П. Конкурентные преимущества фирмы. Москва : НОВОСТИ, 2000. 256 с.
2. Бондаренко С.М., Невмержицька А.А. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Технології та дизайн*. 2014. № 2. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/UJRN/td_2014_2_15 (дата звернення: 23.05.2019).
3. Голік В.В. Рейтингова оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2015. № 3(87). С. 27-37.
4. Кирчата І.М. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: аналіз та систематизація. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 417-422.
5. Колмакова О.М., Адриянова О.А. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Молодий вчений*. 2018. № 5.1 (57.1). С. 37-41.
6. Збарський В.К., Місевич М.А. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств / за ред. професора В.К. Збарського. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 310 с.
7. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О.Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.
8. Левицька А.О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації. *Механізм регулювання економіки*. 2013. № 4. С. 155-163.
9. Лупак Р.Л., Васильців Т.Г. Конкурентоспроможність підприємства : навчальний посібник. Львів : ЛКА, 2016. 484 с.

10. Николук О.М. Оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства: методичні основи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 11. Ч. 5. С. 52-57.

11. Портер М.Е. Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов / пер. с англ. И. Минервина. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2005. 454 с.

12. Сітковська А.О. Сучасні підходи до оцінювання конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2013. № 5. С. 10-13.

13. Теоретичні та прикладні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств : колективна монографія : у 4-х т. / за ред. О.А. Паршиної. Дніпропетровськ : Герда, 2013. Т. 2. 334 с.

14. Управління конкурентоспроможністю підприємства : підручник / Ю.Б. Іванов та ін. Харків : ІНЖЕК. 2010. 320 с.

15. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации : учебник ; 2-е изд., испр. и доп. Москва : Эксмо, 2005. 544 с.

16. Шарко В.В. Конкурентоспроможність підприємства: методи оцінки, стратегії підвищення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 2(4). Ч. 2. С. 120-126.

17. Швед Т.В., Біла І.С. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 405-410.

18. Яцковий Д.В. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 4 (51). С. 183-188.

REFERENCES:

1. Azoev G.L., A.P. Chelenkov (2010) *Konkurentnyie preimushchestva firmy* [Competitive advantages of the firm]. Moscow: OAO "Tipografiya "NOVOSTI". (in Russian).
2. Bondarenko S.M., Nevmerzhytska A.A. (2014) *Otsinka konkurentospromozhnosti pidpriemstva* [Evaluation of competitiveness of enterprises]. *Tekhnologii ta dyzain* (electronic journal), no. 2. Available at: <http://goo.gl/MEcqJx> (accessed 23 May 2019).
3. Holik V.V. (2015) *Reitynhova otsinka konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv* [Rating assessment of competitiveness of agricultural enterprises]. *Visnyk Kyivskogo natsionalnogo universytetu tekhnologii ta dyzainu*, no. 3 (87), pp. 27-37.
4. Kyrchata I.M. (2015) *Metody otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva: analiz ta systematyzatsiia* [Methods of estimate of competitiveness of enterprise: analysis and systematization]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 8, pp. 417-422.
5. Kolmakova O.M., Adriianova O.A. (2018) *Metody otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva* [Methods of estimation of competitiveness of the enterprise]. *Molodyi vchenyi*, no. № 5.1 (57.1), pp. 37-41.
6. Zbarskyi V.K. (ed.) (2009) *Konkurentospromozhnist vysokotovarnykh silskohospodarskykh pidpriemstv* [The competitiveness of high-value agricultural enterprises]. Kyiv: NNTs IAE. (in Ukrainian).
7. Yankovyi O.H. (ed.) (2013) *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: otsinka rivnia ta napriamy pidvyschennia* [Competitiveness of the enterprise: assessment of the level and directions of improvement]. Odessa: Atlant, pp. 470. (in Ukrainian).

8. Levytska A.O. (2013) Metody otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva: vitchyzniani ta zakordonnii pidkhody do klasyfikatsii [Methods for assessing Competitiveness: national and foreign approaches to classification]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, no. 4, pp. 155-163.
9. Lupak R. L., Vasylytsiv T.H. (2016) *Konkurentospromozhnist pidpriemstva* [Competitiveness of the enterprise]. Lviv: LKA. (in Ukrainian).
10. Nykoliuk O.M. (2015) Otsinka konkurentospromozhnosti silskohospodarskoho pidpriemstva: metodychni osnovy [The estimation of an agricultural enterprise competitiveness: methodical principles]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 11, part 5, pp. 52-57.
11. Porter M.E. *Konkurentnaya strategiya: metodika analiza otrasley i konkurentov* [Competitive strategy: techniques for analyzing industries and competitors]. Moscow: Alpina Biznes Buks, pp. 454. (in Russian).
12. Sitkovska A.O. (2013) Suchasni pidkhody do otsiniuvannya konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv [Modern approaches to evaluation of competitiveness of agrarian enterprises]. *Ahrosvit*, no. 5, pp. 10-13.
13. Parshyna O.A. (ed.) *Teoretychni ta prykladni aspekty pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv* [Theoretical and applied aspects of increasing the competitiveness of enterprises]. Dnipropetrovsk: Herda, T. 2. (in Ukrainian).
14. Yu.B. Ivanov, M.O. Kyzym, O.M. Tyshchenko, O.Yu. Ivanova, O.V. Revenko, T.M. Chechetova-Terashvili (2010) *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva* [Enterprise competitiveness management]. Kharkiv: VD INZHEK. (in Ukrainian).
15. Fatkhutdinov R.A. (2005) *Upravleniye konkurentospособnostyu organizatsii* [Organization competitiveness management]. Moscow: Eksmo. (in Russian).
16. Sharko V.V. (2015) Konkurentospromozhnist pidpriemstva: metody otsinky, stratehii pidvyshchennia [Competitiveness of an enterprise: the evaluation of methods, the strategy for improvement]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomika*, vol. 2 (4), part 2, pp. 120-126.
17. Shved T.V., Bila I.S. (2017) Otsinka konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Evaluation of competitiveness of enterprises]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 8, pp. 405-410.
18. Yatskovyi D.V. (2013) Suchasni metodyky otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Modern methods of assessing the competitiveness of the enterprise]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, no. 51, pp. 183-188.

METHODS AND ALGORITHM ASSESSMENT
OF COMPETITIVENESS FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES

The purpose of the article. In the conditions of the modern Ukrainian economic development, the problem of increasing the competitiveness of agricultural enterprises is becoming increasingly important. At the increase of competition on internal and external markets and acceleration of scientific and technological development there is a necessity for business entities quickly to adapt oneself to new conditions and accept effective decisions in the field of production management. Assessment of the competitiveness of enterprises allows them to improve their activity and educe potential possibilities for the receipt of advantages at the agrarian market.

Methodology. In the process of research a monographic method was used for the study of publications and practical achievements of scientists. Theoretical generalization, forming an algorithm for conducting an assessment of competitiveness, conclusions and proposals the abstractly-logical and calculation-constructive methods of research were applied for the decision of the tasks,.

Results. Today there is no unified methodology for assessing the competitiveness of enterprises in Ukraine. The subjects of the manage estimate their competitive positions with own methods and taking into account the goal set and expected results, depending from the specifics of the industry in which the company operates, the needs of consumers and the amount of information on which decisions are made. Modern scientists use various classifications of methods for assessing the competitiveness of enterprises. Separation of methods into qualitative and quantitative is common to most scientists. The methods assessment of competitiveness are divided into the special and complex depending on the degree of scope of aspects of the functioning of enterprises. Based on the study and generalization of modern scientific approaches to the grouping of methods for assessing the competitiveness of enterprises in the form of the expression of assessment results, the methods can be divided into groups: matrix, index, graphical and analytical methods. Matrix methods are used to analyze certain aspects of the activities of enterprises, the environment of operation, their position in the market and determine the directions for further development. There are used graphical methods to facilitate the perception of evaluation results. Index methods are widely used for assessing the competitiveness of enterprises, providing for rationing quantitative assessments of competitiveness factors to their values in a more successful rival enterprise. Analytical or computational, assessment methods are based on performing computational and analytical actions with input data. Assessing the competitiveness of an enterprise implies passing of the stages that involve identifying competing enterprises, assessing competitiveness using the chosen method, analyzing the results of the assessment and developing a strategy to improve competitiveness.

Practical implications. The assessment of competitiveness of enterprises allows to develop measures to improve their competitiveness and is a criterion for the effectiveness of their implementation. Domestic and foreign scientists have developed a significant number of essentially different methods for assessing the competitiveness of enterprises. This makes it possible to analyze their activities from different angles depending on the research goal.

Value/originality. The article considered an issue of the methods for assessing the competitiveness of agricultural enterprises and the formation of an algorithm for its implementation. Each of the described methods has both advantages and disadvantages, which makes it necessary to apply a system of methods for a more complete and detailed assessment of the competitiveness of enterprises, taking into account their economic activities. The problem of choosing a system of the methods for assessing the competitiveness of enterprises outlines the prospects for further researches.